

Oliynyk H.M.
candidate of pedagogical sciences

THE ROLE OF LEISUR ACTIVITY IN THE PROCESS OF JUNIOR TEENAGERS' DEVELOPMENT

Олійник Г. М
к.пед.н., викладач

РОЛЬ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ

The role of leisure activity in the process of development of junior teenagers is presented; the analysis of concept «leisure activity» is given; the social psychological development of junior teenagers is analysed.

Keywords: junior teenagers, leisure, leisure activity, development.

Розглянуто питання, пов'язані з визначенням ролі дозвіллевої діяльності у процесі розвитку молодших підлітків. Здійснено аналіз поняття «дозвіллева діяльність», проаналізовано соціально-психологічний розвиток молодших підлітків.

Ключові слова: молодші підлітки, дозвілля, дозвіллева діяльність, розвиток.

На сучасному етапі розвитку в учнівському середовищі все частіше спостерігаються негативні тенденції, які пов'язані з беззмістовним проведенням вільного часу. Проаналізувавши складну ситуацію, яка склалася в Україні, великої ваги набуває вдосконалення розвитку молодших підлітків, а також зростання їх соціальної ролі, здатності приймати самостійно рішення, розумно розпоряджатися вільним часом.

Питання організації дозвіллевої діяльності розкриваються у різних теоретикометодичних аспектах: функції та принципи дозвіллевої діяльності розглядаються в працях Л.Ази, В.Воловика, В.Перебенесюка, І.Петрової, Л.Рижанової та ін.; сутність і специфіку дитячого дозвілля відображено в дослідженнях І.Бойчева, О.Диби, В.Пічі та інших.

Звернення до проблеми виховного впливу дозвілля на процес формування підростаючого покоління здійснювали як вітчизняні (В.Бойчелюк, І.Корсун, Л.Петько, С.Пішун, Н.Путіловська, О.Семенов, Н.Цимбалюк та ін.), так і зарубіжні науковці (К.Вілей, Р.Ларсон, Г. Лівазовік, Е.Хезер та ін.) [9; 10; 11; 12; 15].

Положення вікової та педагогічної психології щодо особливостей підліткового віку (Л.Божович, І.Булах, І.Бушай, Л.Виготський, С.Максименко та ін.).

Проте досі залишається недостатньо вивчена проблема соціалізації молодших підлітків у дозвіллевій діяльності. Тому **метою статті** є розкрити роль дозвіллевої діяльності у процесі розвитку молодших підлітків.

Так, «дозвіллева діяльність» в Енциклопедії освіти трактується як багаторівнева структура, основними рівнями якої є споживання, творчість і екстеріоризація. Особливостями дозвіллевої діяльності є її різноманітність за своїм предметом, обирання цілей і змісту діяльності людиною залежно від її морального розвитку й естетичного рівня, різний характер діяльності – соціально корисний, соціально нейтральний, соціально негативний [2, с. 223].

Дослідник М. Максютін вважає, що дозвіллева діяльність – це компонент духовного і культурного життя суспільства, в якому механічно перехрещуються соціальні інститути, які в свою чергу забезпечують творче усвідомлення та засвоєння цінностей культури, мета, що служить формуванням креативної особистості [4].

На думку В.Суртасової дозвіллева діяльність дає можливість людині повноцінно випробувати себе, самореалізувати власні ідеї та самоутвердитися [13].

Дещо іншої думки науковець І.Петрова, яка говорить, що дозвіллева діяльність здійснюється відповідно до потреб індивіда, з метою отримання задоволення [8].

Проаналізувавши ці поняття, ми можемо зробити висновок, що саме завдяки дозвіллевій діяльності, підліток відновлює фізичні, розумові та психічні сили і має можливість виявити соціальну і творчу активність. Сюди відносять: 1) індивідуальне споживання культури (читання книг, журналів, газет; 2) прослуховування радіо, перегляд телепередач і т.п); 3) публічно-видовищне споживання культури (відвідування театрів, кіно, концертів, музеїв, спортивних видовищ т. ін.); 4) спілкування (із батьками, родичами, сусідами, друзями тощо); 5) фізичні заняття (ранкова і вечірня гімнастика); 6) розваги й ігри, що знімають розумове і фізичне напруження, створюють добрий настрій; 7) пасивний відпочинок (прогулянки без певної мети, спокій) [1, с. 56].

У контексті здійснюваного дослідження особливу увагу привертає твердження Н.Яременко про те, що цінність дозвіллевої діяльності підлітків полягає в тому, що вона може допомогти особистості підлітка реалізувати всі найкращі якості, що в нього потенційно закладені. Тому сфера дозвіллевої діяльності має бути побудована таким чином, щоб її зміст і форми організації були максимально спрямовані на розкриття загальнолюдських, загальнонаціональних цінностей і формування на їх основі особистісних якостей [14, с. 5].

У науковій літературі виділяють два етапи підліткової соціалізації: молодший підлітковий (10–12 років) та старший підлітковий (12–14 років) [5, с. 10]. Ураховуючи те, що підлітковий вік є перехідним від дитинства до дорослості, більшість учених вважають, що в цьому віці процес соціалізації проходить найбільш складно, оскільки саме на цей період припадає перебудова організму, змінюються стосунки з однолітками та дорослими, інтереси у навчальній та пізнавальній діяльності..

У нашому дослідженні ми розглядаємо молодших підлітків. Ця вікова категорія охоплює учнів 10–12 років. Молодший підлітковий вік характеризується виходом дитини на якісну нову соціальну позицію, пов'язану з пошуком свого місця в суспільстві. Основні психологічні потреби підлітка – прагнення до спілкування з однолітками, прагнення до самостійності і незалежності, до «емансипації» від дорослих, до визнання своїх прав з боку інших людей.

Підлітковий вік розглядається як особлива соціально-психологічна і демографічна група, що має свої установки, специфічні норми поведінки, які утворюють особливу підліткову субкультуру [7, с. 225–226].

Молодші підлітки відрізняються від старших підлітків тим, що у їхній поведінці ще переважають дитячі риси, їх цікавить передусім зовнішній бік життя дорослих, те враження, яке їхні вчинки справляють на інших. Проте самі вчинки часто бувають імпульсивними і безконтрольними. Молодші підлітки ще недостатньо усвідомлюють власні дії, не прагнуть до самоаналізу, а, отже, часто не визнають очевидної провини, намагаючись будь-що виправдатися. Ще однією із важливих ознак молодших підлітків є занижена самооцінка, яка поширюється на різке невдоволення собою, на навчальну діяльність і на всю систему взаємин з оточенням [3, с. 68].

Про значну роль дозвіллевої діяльності у житті підлітків також свідчать матеріали члена Новозеландської ради педагогічних досліджень К.Віллі, яка у своїй доповіді «Активний відпочинок та навчання підлітків у школі», розкрила взаємозалежність між процесами навчання і організації їх освітньо-дозвіллевої діяльності підлітків у Новій Зеландії. , а також автором порівнюються отримані результати з канадськими, американськими дослідженнями цього напрямку. Ранжировка дозвілля розташувалася таким чином: перегляд телепрограм, виконання домашньої роботи, заняття спортом, бесіди з другом (по телефону, переписка), використання комп'ютера, проведення часу з друзями (прогулянки), спортивні ігри ради задоволення, читання книги (не за шкільною програмою), займатися гімнастикою, брати участь у змаганнях, грати в електронні ігри, займатися співом (музикою, танцями), виготовлювати речі (макrame, шити одяг), займатися мистецтвом (малювання, танцями, грою на музичному інструментами, співом), брати участь у культурних заходах. Дослідники дійшли висновку, що гендер та етнічна приналежність відіграють важливу роль серед підлітків для їх

залучення до освітньо-дозвіллевої діяльності [16, с. 7–8].

При організації дозвіллевої діяльності з молодшими підлітками потрібно врахувати особливості соціально-психологічного розвитку, а саме: 1) постійно залучати до нових видів навчальної та позанавчальної діяльності; 2) спонукати до аналізу і самооцінки власної діяльності; 4) залучати до різноманітних форм освітньо-дозвіллевої діяльності, підтримувати ініціативність, активність, максимально заохочувати молодших підлітків; 5) всіляко підтримувати дорослість, сміливо залучати до виконання важливих доручень; 6) залучати до різноманітних видів освітньо-дозвіллевої діяльності, які сприяли б розвитку креативності, творчості, логічного мислення; 7) підтримувати пізнавальний інтерес, заохочувати до улюбленої діяльності [6, с. 20].

Висновок. Аналізуючи молодших підлітків у процесі освітньо-дозвіллевої діяльності, можна зробити висновок, що дозвілля є соціальними явищем, котре представлено комплексно: як час, що молодші підлітки використовують за своєї інтересами, можливостями і потребами; як сфера життя зі своїми нормами, правилами, умовами; як діяльність, зміст котрої полягає у різниці між навчальною та позашкільною діяльністю і сприяє становленню та розвитку особистості. Саме дозвіллева діяльність є великим джерелом оволодіння новими заняттями, котрі можуть істотним чином збагачувати освітній процес, сприяти розширенню загального кругозору молодших підлітків.

Література:

1. Бойчелюк В.Й. Дозвіллезнавство : навч. посіб. / В.Й.Бойчелюк, В.В.Бойчелюк. – Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
2. Енциклопедія освіти / ред. В. Г. Кремінь. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Заброцький М.М. Вікова психологія : навч. посіб. / М.М.Заброцький. – К. : МАУП, 1998. – 92 с.
4. Максютин Н.Ф. Культурно-досуговая деятельность / Н.Ф.Максютин. – Казань : Медицина, 2002. – 128 с.
5. Мудрик А.В. Социальная педагогика : учеб. для студ. пед. вузов / А.В.Мудрик ; под ред. В.А.Сластенина. – [3-е изд., испр. и доп.]. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 200 с.
6. Олійник Г.М. Організація освітньо-дозвіллевої діяльності з учнями 5-7 класів : метод. реком. / Г.М.Олійник ; за ред. А.Й.Капської. – Тернопіль, 2014. – 114 с.
7. Павелків Р.В. Вікова психологія : підр. / Р.В.Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 469 с.
8. Петрова І.В. Дозвілля в зарубіжних країнах: підручник / І.В.Петрова – К. : Кондор, 2005. – 408 с.
9. Петько Л.В. Підліток у різновіковому загоні / Л.В.Петько, В.Ф.Везезій // Рад. школа. – К. – 1989. – № 11. – С. 6–12. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7865>
10. Петько Л.В. Вивчення гендерних ролей та взаємовідносин у сім'ї зі студентами ВНЗ на практичних заняттях з іноземної мови / Л.В.Петько // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка: зб. наук. праць [за ред. А.Й.Капської]. – Вип. 14 (частина II). – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2012. – С. 112–123. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7871>
11. Петько Л.В. Педагогічна сутність у визначенні поняття «освітнє середовище» / Л.В. Петько // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-тет імені Григорія Сковороди»: зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – Вип. 34. – С. 109–118.
12. Петько Л. В. Туризм – справа захоплююча / Л.В.Петько // Рад. школа. – 1990. – № 11. – С. 25–29.
13. Суртаев В. Социально-педагогические особенности молодежного досуга: учеб. пособие / В.Я.Суртаев.– Ростов н/Д., 1997. – 200 с.
14. Яременко Н.В. Дозвіллезнавство : навчальний посібник / Н.В.Яременко. – Фастів : «Поліфаст», 2007. – 460 с.
15. Oliynyk H.M. Social educator activity in educational and leisure sphere: the basic principles and functions / H.M.Oliynyk // Perspective directions of scientific researches: Collection of scientific articles. – Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 2016. – P. 312-315.
16. Wylie Cathy. Leisure activities and adolescent engagement in school learning [Web site] / Cathy Wylie // NZARE Conference, Dunedin (6-9 December, 2005). – Access mode : <http://www.nzcer.org.nz/pdfs/14525.pdf>